

La democràcia insurgent que proclama Abensour contribueix a la formació permanent d'una comunitat política contra l'Estat. La funció que ha de complir la utopia és extreure'ns del dogmatisme fred del realisme, que suggereix als dominats que estan condemnats a viure com viuen; la utopia ens desperta la consciència que un altre món és possible, i la desobediència civil és una de les eines de les quals disposa.

Sota la seva perspectiva, la realitat dels moviments socials emergents és «contra estatista», però, aclareix, això no implica que la democràcia insurgent sigui antiinstitucionals. Benvingudes les institucions que impulsin la no dominació i actuïn com a barreres per evitar el desig de dominació dels gran i facin possible l'experiència de la llibertat del poble. Tornar a polititzar la societat civil és descobrir la possibilitat d'una comunitat política fora de l'Estat i en contra d'aquest.

Així conclou el text que Riba dedica a Abensour i que publica Gedisa. Un text breu, en la línia de la col·lecció «Pensament polític postfundacional», que, no obstant això, hi ha la certesa que no acabarem de llegir-lo mai. Després d'això, com no acudir a llegir Abensour? Com no acudir a llegir Riba? Com no acudir a llegir Llevadot? Com no acudir a la recerca de noves sorpreses en els altres volums de la col·lecció? En definitiva, un text breu, concís, clar mitjançant el qual Jordi Riba et presenta un autor perquè et facis el seu amic, que és una de les coses que més desitges quan llegeixes la darrera pàgina. ◀

Faust Ripoll

EL FIL DEL COLLAR

Cent anys fent llibres. La trajectòria d'una editorial universitària. PUV, 1920-2020

Edició a cura de Maite Simón

384 pp., 2021, València, Publicacions de la Universitat de València

Fer cent anys esdevé una fita que, des de la nostra escala humana, encara continua provocant-nos admiració. Així, els cent anys d'una persona o d'un esdeveniment ens empenyen a commemorar-lo, ja siga amb un esperit festiu o, més aïna, amb un propòsit vindicatiu. El llibre que ens ocupa, *Cent anys fent llibres. La trajectòria d'una editorial universitària. PUV, 1920-2020* publicat per la Universitat de València (UV) l'any passat, respon a aquest segon propòsit: fer valer l'edició universitària i donar a conèixer el que s'ha fet, el que es fa i com es fa. Com escriu Maite Simón, editora de PUV, «perquè ens valoren i ens estimen, ens hem de deixar conèixer» (p. 322). Una publicació que, a més, va anar acompanyada d'una exposició homònima que

es va inaugurar al Centre Cultural La Nau de la UV el passat 26 d'octubre (i que va restar-hi fins al 9 de gener) i que n'ocupà dues sales. L'oportunitat era manifesta: aprofitar que el 1920 el claustre de la UV va aprovar la creació de la revista *Anales de la Universidad de Valencia*; una decisió que es considera l'origen de l'editorial universitària valentina.

El subtítol del llibre, *trajectòria*, no exhaureix tots els continguts que podem trobar en *Cent anys fent llibres*. Estem parlant d'un volum de 384 pàgines, dividit en tres parts, en el qual trobem quinze firmes i disset treballs, que a més té dos apèndixs, un de titulat «Premis i reconeixements» (a la tasca editorial, i n'hi apareixen quinze, amb explicació i foto del premi o distinció) i un altre «Un segle al front de l'editorial», que recull una llista de tots els directors —i de l'única i actual directora— que ha tingut del Servei de Publicacions. La llista conté unes línies sobre l'aportació de cadascun d'ells al Servei i la corresponent fotografia. Tanca el llibre un índex onomàstic. Cal dir d'antuvi que el llibre ha estat editat amb cura; observem que no hi falta detall. Una cita de Montserrat Roig obre el volum i una altra de Pere Casaldàliga el tanca. Així mateix trobem un logotip fet per a l'ocasió. El colofó ens informa que aquest llibre «s'acabà d'imprimir el 20 de novembre de 2021, Dia del Llibre Valencià, cinc-cents trenta-un anys després de l'aparició de la primera edició del *Tirant lo Blanch*», amb la qual cosa se'l lliga explícitament amb la tradició impressora valenciana. En consonància, el format de *Cent anys fent llibres* és generós, les pàgines de bon gramatge i l'enquadrernació en cartoné amb unes cobertes de tapa dura folrades d'un paper d'un color ocre (no arriba a la pretensió de ser daurat) que fan joc amb el color del títol del volum i del logotip de PUV que veiem en la coberta —llàstima que la foto que la il·lustra en dilueix l'impacte. El volum pesa, en tots els sentits, la qual cosa ja ens dona pistes sobre la seua intenció. Però anem a pams.

El 31 de gener de 1852 Gustave Flaubert escrivia a la seua amiga i escriptora Louise Colete que el que forma un collar és el fil, no les perles. Flaubert responia a les valoracions que Colete li havia fet en una carta anterior sobre la primera versió de *La temptació de sant Antoni* de l'escriptor de Rouen. Aquest símil flaubertià respecte del que verament fa una novel·la l'utilitzaré per a descabdellar el fil principal i els fils secundaris que integren el volum. Perquè al capdavall són aquests fils els que han permès a PUV arribar a ésser centenària i a convertir-se en una editorial universitària de prestigi. Certament, com diu Gustau Muñoz en el treball «Els noms del catàleg, més enllà del món acadèmic», els autors publicats són «l'element nuclear» (p. 225) d'una editorial, són les perles del collar que donen valor a PUV i la identifiquen; però les perles estan travessades i subjectes per fils.

El fil principal té a veure, efectivament, amb la trajectòria de l'editorial; més en concret, amb la trajectòria política, al fet que la creació i l'evolució de l'editorial és fruit de l'*esperit* de cada època (és a dir, de les idees dominants en cada moment), i de les decisions que en determinats moments històrics es van prendre i van anar configurant el que ha estat i és PUV. El volum s'obre amb la preceptiva salutació institucional de la rectora de la UV, M. Vicenta Mestre, un text introductor de l'actual directora del Servei de Publicacions, Teresa Ferrer, i una nota a l'edició per part de Maite Simón. La trajectòria està explicada en l'estudi d'Antoni Furió, «La universitat i els llibres, una història més que centenària», que ocupa tota la primera part del llibre i que, per la seua extensió i riquesa de fils i dades, mereixeria una ressenya particular. Furió comença il·lustrant-nos com era el sistema de producció i de circulació dels llibres lligat a l'aparició de les universitats «en el trànsit del segle XII al XIII» (p. 28), ja que aquestes van impulsar un primer mercat del llibre. A partir de la fundació de la Universitat de València el 1499, l'autor es dedica a explicar-nos exhaustivament quin tipus de llibres publicava, qui n'estava al càrrec i quines funcions tenien, quins diners hi esmerçava la Universitat i quines polítiques editorials s'hi seguien.

Tot seguint Furió podem destacar quatre etapes en el recorregut històric que culmina amb la creació del Secretariat de Publicacions de la Universitat de València el 1943. La primera té a veure amb l'esmentada fundació de la Universitat de València, ja que la impremta i la universitat arriben quasi al mateix temps a València. Durant els segles XV, XVI i XVII la Universitat intervé directament en la «impressió de les pròpies constitucions, ordinations i estatus, que es poden considerar com els primers llibres editats o publicats per la Universitat de València com a comitent i editora» (p. 40). La segona etapa es produeix a final del segle XVIII. De la mà de Gregori Maians i portada endavant arran del pla d'estudis del rector Vicent Blasco el 1787, hi va haver un intent de crear una impremta universitària i es va crear una mena de consell editorial, una Junta de Impresiones. La tercera etapa va lligada a la renovació de la universitat a finals del segle XIX. Tot seguint el model alemany, la universitat passà de ser una transmissora del coneixement a incorporar nous coneixements producte de la recerca. Furió remarca que «en el cas de la Universitat de València, les primeres publicacions científiques daten dels anys 60 i prenen la forma de discursos» (p. 59). La quarta etapa té lloc arran de la transformació que va tenir lloc a la universitat en els anys vint del segle passat, el moment en què es va produir la transició d'una universitat del segle XIX a una altra del segle XX. El projecte d'estatut d'autonomia de la UV de 1919 del govern espanyol és el context que propicià l'aparició dels *Anales de la Universidad de Valencia*,

«la primera publicació periòdica editada per la universitat amb el propòsit de ser al mateix temps un òrgan institucional, un espai de reflexió i pensament sobre els problemes de l'època» (p. 63).

El 29 juliol de 1943 el govern espanyol publicà la Llei d'ordenació universitària espanyola, en la qual es dediquen diversos epígrafs i un article sencer a la creació dels anomenats Secretariats de Publicacions, Intercanvi Científic i Extensió Universitària, a més d'assenyalar-ne les funcions, les competències i la necessitat de dotar-los d'un pressupost i d'un director. La Universitat va crear aquell mateix any el Secretariat de Publicacions de la UV, el primer director del qual, Santa Cruz Teijeiro, ho va ser fins al 1967. Furió en detalla l'organigrama, les retribucions del personal i les partides pressupostàries d'aquells anys, així com remarca l'aparició de revistes, com ara *Saitabi* (1940) o *Mediterráneo* (1943). Així mateix assenjala el fet que moltes facultats i departaments comencen a editar pel seu compte les respectives publicacions i que el 1954 la Junta de Govern de la UV aprovà la publicació íntegra o en extracte de les tesis doctorals que es llegien a la UV. Entre 1967 i 1979 es modificà la gestió del Secretariat de Publicacions i s'inscriví la UV en el registre d'empreses editorials (1967). Arran de l'aprovació dels nous Estatuts de la UV aprovats el 1971, la UV gaudeix d'una certa autonomia i, progressivament al llarg dels anys setanta, augmenta la publicació de llibres. La designació el 1979 de Vicenç M. Rosselló com a director del Secretariat de Publicacions (fins al 1985) va representar un salt endavant. Durant aquests anys s'adquireix una impremta, es publiquen llibres en català, se n'amplia la plantilla i es crea una col·lecció de divulgació a fi d'arribar a un públic més ampli: «Cultura Universitària Popular». A més, el català es considerà llengua vehicular del Secretariat. El 1985, amb l'aprovació d'uns nous Estatuts per a la UV, es canvià la denominació de Secretariat a Servei de Publicacions i començà el procés de professionalització i especialització. Després de dos anys (1985-1986) sota la direcció d'Eugenio Portela, s'inicià una nova etapa amb la designació el 1987 de Vicent Salvador com a nou director del Servei (fins al 1994). Salvador va escometre una veritable refundació del Servei, tant pel que fa als aspectes tècnics i organitzatius com a la línia de producció editorial. S'enceten deu noves col·leccions (algunes en coedició amb altres universitats), augmenten els tiratges de llibres i s'incrementen tant les publicacions en català com la presència del Servei en les fires nacionals i internacionals. Després del curt període de direcció del Servei per part de Manuel Ardit (1994-1997), en el qual es consoliden els canvis i se'n continua l'expansió, s'obre una nova etapa amb l'arribada el 1997 a la direcció del Servei d'Antoni Furió, que ho fou fins al 2010. Aquesta etapa va representar un vertader esclat per al Servei, tant pel que fa a l'augment de títols

publicats, com de projecció local i internacional, com d'ingressos i de vendes. Es va ampliar el personal, es va reestructurar l'àrea comercial i es va crear el departament de màrqueting. Es va continuar intensificant la política de coedicions —ara també amb editorials privades— i la presència del Servei en les fires. Així mateix, el 2003 es va obrir la Llibreria de la Universitat de València al carrer de les Arts Gràfiques. Per sobre de tot cal destacar-ne dos punts: primer, la política editorial va privilegiar la creació de col·leccions per damunt de la publicació de llibres individuals i, segon, que el Servei de Publicacions va assumir de ple que, a les missions tradicionals de la universitat de la docència, investigació i transmissió del coneixement, calia afegir-hi la funció social, en el sentit de contribuir a fomentar una ciutadania ben formada i crítica. A tal efecte, PUV va editar també obres que estimulaven el debat i el pensament crític i, a més, va portar endavant una política de presència activa i visible en la societat valenciana (la Llibreria com a exemple). En uns anys en què el Partit Popular es va dedicar a anihilar el teixit cultural valencià crític, i en particular el que s'expressava en català, PUV va fer un esforç per desenvolupar, com assenyala el mateix Furió, una «funció supletòria» (p. 140) amb vista a contrarestar les abrasives polítiques *populars*.

Furió acaba l'article descrivint la tasca del seus successors. Del primer, José Luis Canet (2012-2020), en destaca l'impuls donat a la digitalització del fons editorial, i de la segona, de Teresa Ferrer, nomenada directora el 2020, en destaca l'avanç en el reconeixement i l'acreditació de la qualitat de les publicacions, la projecció acadèmica dels autors i de la mateixa PUV i l'aposta per l'open access. El procés de digitalització i els avantatges que comporta els tracta amb profunditat el mateix Canet en l'epígraf «L'aposta digital: llibres a l'abast», que trobem en la tercera part del volum. Per la seua part, Teresa Ferrer, en l'esmentada presentació del volum (pp. 44-43) ens parla sobre l'oportunitat de fer un balanç del que ha estat PUV i ens fa sabedors dels temes pendents del Servei: digitalitzar el fons, continuar el procés de transparència de l'avaluació i selecció de propostes i garantir l'accés obert als resultats de la recerca.

Del repàs de la trajectòria es desprenen altres fils que ajuden a teixir el collar. Els podem agrupar en dos grups. Un primer grup de fils el formen aquells de caràcter tècnic, i que es troben repartits entre la part segona («La cuina dels llibres») i la tercera («La «revolució» editorial»). En aquest apartat trobem el text de l'editora de PUV; Maite Simón, «L'ofici d'editar... llibres universitaris», que ens informa sobre el treball d'una editora de llibres, la raó de ser d'una editorial universitària i la importància de professionalitzar les plantilles. Simón reivindica la lluita de PUV per assolir la qualitat editorial. David Lluch, en «La correcció:

retazos de una profesión invisible», ens alerta de la importància de la correcció lingüística i ens adverteix que cada llibre, cada matèria, cada gènere, es corregeix de manera diferent. Martí Domínguez, en «Elogi del llibre ben fet. Conversa amb Josep Palàcios», rememora amb el mateix Palàcios el seu treball com a editor a PUV, on s'incorporà amb l'arribada de Furió al Servei. Palàcios, que va dissenyar la col·lecció «Fonts Històriques Valencianes» i els primers vint números de *Caràcters*, va aportar un plus de qualitat a les publicacions. Lluís Miró, en «Notes sobre la gestió editorial», ens ofereix una autèntica lliçó magistral sobre el procés d'edició, gestió i producció editorial. Així mateix advoca per «posar-se en línia amb les noves formes d'editar» (p. 278).

Un segon grup de fils desenvolupen temes de política i de projecció editorial ja esmentats per Furió. Els troben repartits també entre la segona i tercera part. Pau Viciano, en «Les línies editorials i la construcció del catàleg», en destaca dues de grans: el llibre acadèmic, orientat a la docència i a la difusió de la recerca, i les obres d'abast més general, adreçades a un públic ampli interessat en el debat d'idees. Gustau Muñoz, en «Els noms del catàleg, més enllà del món acadèmic», ens traça el perfil dels autors de PUV, els quals, com hem vist, considera «el seu actiu més preuat» (p. 231). En el treball «Les coedicions universitàries», Vicent Olmos, editor d'Afers que va treballar en PUV des de 1999 a 2018, en fa un repàs de les coedicions i n'analitza dos: «Feminismos» (coeditada amb Càtedra i dirigida per Isabel Morant) i «El Món de les Nacions» (coeditada amb Afers). Juan Pérez Moreno, en «Altres formes d'editar: les publicacions electròniques», fa una breu introducció al món de l'edició digital i explica la política de PUV pel que fa a les publicacions electròniques. En «Els llibres universitaris al carrer: llibreries i fires», Amparo Jesús-María Romero fa un recorregut sobre el procés de comercialització del llibre universitari a Espanya i com l'afecta l'entrada en escena del llibre digital i de la venda en línia. A més, destaca la importància dels espais UNE en les llibreries (aquelles que tenen els fons de les editorials universitàries) i la presència de PUV en fires locals i internacionals. Sobre el que significa la Llibreria de la Universitat, tant pel que fa a la millora de la difusió i la comercialització de les publicacions com a l'hora de generar teixit cultural en la ciutat, en parlen Javier Crespo i Ana Isabel Poves en «La Llibreria de la Universitat, un projecte pioner». De nou Maite Simón, en «Les aliances sectorials interuniversitàries i l'associacionisme gremial», fa un recorregut històric de les activitats desenvolupades entre PUV i altres editorials universitàries en tres àmbits: estatal, en l'àmbit catalanoparlant a través de la Xarxa Vives i en l'àmbit del País Valencià entre universitats valencianes a través d'EDITUNIVAL. També fa una història de les associacions editorials al País Valencià

i analitza el paper de PUV en APEV (Associació d'Editors al País Valencià). Per últim, Ana Isabel González en «Las publicaciones académicas: valor, calidad y prestigio», explica com les universitats s'han vist afectades pels criteris de les agències avaluadores del treball del professorat i com han adoptat i generalitzat els criteris més estesos d'avaluació científica dels originals per tal de garantir la qualitat de les publicacions.

Acabem. Al marge de les inevitables repeticions d'alguns temes i que en alguns moments se'ns ofereix una informació tan detallada sobre algun aspecte concret que potser interessarà més a un especialista que a un lector encuriolit, de la lectura del volum crida l'atenció que a partir d'un determinat moment de l'evolució de PUV es produeix una inversió de papers entre el fil principal i els fils secundaris tècnics i organitzatius. Si el fil principal —la política editorial— és el que ha anat determinant el creixement de PUV i, de retop, dels altres fils, sembla com si a partir de 2011 els que agafen rellevància, cos i embranzida són els de caràcter tècnic i organitzatiu. Observem que aquests tenen uns objectius molt clars i s'enfilen amb perspectiva, idees i voluntat, a pesar dels grans reptes que representa el procés de digitalització en tots els aspectes del procés editorial (o potser esperonats per aquest procés). Però, cap a on va el fil principal? Camina per inèrcia? Quina política editorial està marcant o vol marcar la trajectòria de PUV i determinar-ne les perles (autors enfilats en col·leccions)? O és que ara la política editorial rau només en decisions tècniques relatives a la producció, la gestió, l'accés i la distribució de llibres? Es vol una editorial més enfocada als treballs acadèmics i a assegurar-ne la qualitat o més bolcada cap a la societat? En aquest segon supòsit, quina orientació es vol reforçar, la divulgativa o la crítica? I pel que fa a la llengua, es vol continuar afavorint el català? No acabe de trobar resposta clara a aquestes preguntes, fet que pense que no deixa de ser un símptoma més del paper políticament esvaït que ara per ara desenvolupen les nostres universitats, a pesar de les circumstàncies. ☺